

ארבע חירויות

מ פ ר ט ט כ נ	
שם במקור	Fede 2
שנת בנייה	1946
סוג כלי השיט	ספינת נוסעים
תפוסה/הדחק	650 טון
הנעה	דיזל
מהירות	10-12 קשר
כמות דלק	11 ימי הפלגה

ההיסטוריה של הספינה: נרכשה בפברואר 1946 במספנה, כשהיא עדיין בבנייה. הפליגה כספינת מעפילים 'דב הז' במאי 1946, והגיעה לחיפה באישור הבריטים (פרטים נוספים ראה בסקירה על 'דב הז').

רכש והכנה

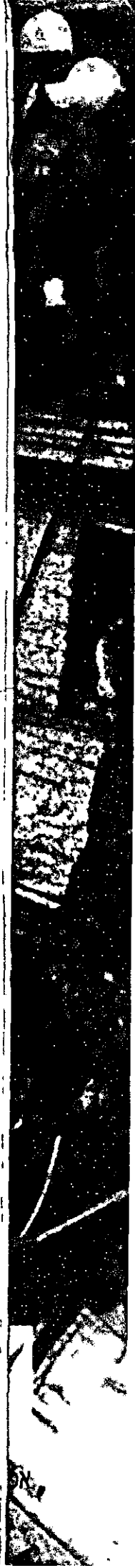
הרכוש:	המוסד באיטליה בראשות יהודה ארזי רכש את הספינה עבור אשת 'קשי' איטלקיה, מבעליה האחים סירה, איטלקים בעלי מספנה ובוני ספינות. הקנייה היתה באמצעות מוסו – סוכן ומתווך ספינות, איטלקי מראשי הרטובליקנים.
מקום הרכישה:	מספנה בנמל אוגליה באיטליה לחוף הים הליגורי, סמוך לגבול הצרפתי.
עלות רכישה:	45 מיליון לירות (50 אלף לירות שטרלינג).
נתיב שיט לנמל ההכנה:	הספינה הפליגה במחצית מאי 1946 מחיפה לאיטליה.
גילוי בריטי בשלב זה:	הספינה היתה ידועה לבריטים לאחר הפלגתה בשמה א/מ 'דב הז'.
נמל הכנה:	פורטו ונרה (Portovenere).
צוות הכנה:	פועלים מקומיים וקבוצת עולים מהכשרת 'השומר הצעיר', שהיו מאוחר יותר הגרעין שהקים את קיבוץ זיקים.
ארגון הספינה להעפלה:	נשמרה התשתית מהפלגתה הקודמת. נוספו ארבע סירות הצלה מעץ ל-12 איש כל אחת.
כמות הדלק, מים ומזון:	15 טון מים לשתייה.

צוות ומלווים

מפקד הספינה:	פבי גבר – פליים.
מלווה נוסף:	פטר הופמן – פליים, הדריך מעפילים בהפעלת מכונות הספינה.
גדעוני:	אלי זוהר (שמשון).
רב חובל:	איטלקי.
צוות הספינה:	איטלקי.

העלאת המעפילים

נתיב שיט לנמל ההעמסה:	הספינה הפליגה בשעות החשיכה המוקדמות לנקודת ההעמסה, ללא ידיעת השלטונות.
נמל ההעמסה:	מפרץ דרומית לבוקה דה-מגרה (Bocca di Magre).
יחס שלטונות מספר המעפילים:	השלטונות לא ידעו כלל על הפעולות סביב הספינה. 1,024.
גיל, מוצא ושיוך תנועתי:	דרור, השומר הצעיר, בית"ר, מזרחי, אגודת ישראל, דרור-קדימה, הנוער הציוני, גורדוניה – סך-הכול כמחצית ממספר המעפילים. יתנם כלל קבוצת צעירים מסלוניקי ויהודים ממוצא פולני בעיקר. הרוב צעירים עד גיל 30.
מנהיגות מעפילים:	בעיקר מדריכי גורדוניה, השומר הצעיר, דרור וקבוצת הצעירים היוונים.
מחנה המעפילים:	בוקה דה-מגרה.

דרך הגעה לאזור ההעמסה:

ההעלאה:

ארגון הספינה:

באסדות לאורך נהר מגרה עד לספינה, שעגנה בשפך הנהר.

המעפילים הועברו מהחוף לספינה בסירות מנוע.

קבוצת היוונים היתה אחראית לחלוקת המים, גורדוניה – למזון, השונ להתקנת המיטות. היתה גם קבוצה אחראית לניקיון. לאחר שהחלו אי השתלטות יבעלי זרועי, מונה צוות מנציגי דרור, השומר הצעיר, בית"ר, ישראל, דרור קדימה, הנער הציוני, גורדוניה, אשר הוסמך להתערב בני

ההפלגה

תאריך הפלגה ושעה:

23 באוגוסט 1946, שעה 03:00. הספינה חמקה במהירות מן הנמל ומנ מבלי ידיעת השלטונות ומבלי שתסתיים עבודת ההכנה של המיטות עבו חים היה רוגש.

נתיב ההפלגה:

מיצר מסינה, כרתים, משם לכיוון אלכסנדריה, ובמרחק של כ-50 מ מצרים, פנתה מזרחה לתופי הארץ.

אירועים בדרך:

מכיוון שלא הספיקו להכין את הספינה לקליטת מספר כה רב של עו להמשיך בכך במהלך ההפלגה. בלילה האחרון קרבה הספינה לחופי אולם מן הארץ נשלחה הוראה לשנות נתיב ולהפליג לחוף שפיים.

עימות עם הבריטים

גילוי וליחוי בריטי:

ב-2 בספטמבר בשעות הצהריים התגלתה הספינה לראשונה על-ידי ו שהמשיך לחוג מעליה. הספינה היתה אז במרחק של כ-20 מיל מתל-

הכנות לעימות והוראות:

במהלך ההפלגה תורגלו המעפילים בירידה מהירה לבטן הספינה במקרו על-ידי הבריטים. כן נערכו תרגילי תפיסת עמדות להתנגדות בפני השתלו קבוצת גורדוניה היתה תחת פיקודו הישיר של **פבי גבר**, והיתה אחראית השומר הצעיר היתה תחת פיקודו של **אלי זוהר** ומוקמה בתלק הקדמי ש **הזפמן** היה אחראי לחלק המרכזי. הוכנו קופסאות שימורים לשם זריקו וכן הוסלק מטען חומר נפץ לשם פיצוץ הספינה בחיפה לאחר פינויה.

העימות:

מיד לאחר הגילוי, נתן מפקד הספינה הוראה לשוט במהירות לכיוון תל- צפון הגיעו שלוש משחתות בריטיות וחסמו את נתיב ההפלגה במרחק 2-

משחתת אחת התנגשה בירכתי הספינה והרסה את מערכת החיגוי.

נורו יריות באוויר והותזו סילוני מים. המעפילים החלו להשליך קופי לעבר הנחתים הבריטים. קבוצת הנחתים הראשונה שעלתה לסיפון נ בהתנגדות עזה. המעפילים הצליחו לגבור עליהם, לפרקם מנשקם ולו קבוצה נוספת של נחתים הצליחה לקשור את הספינה למשחתת. העי וחצי שעות. 90 נחתים בריטים משתי משחתות, **צ'יוולרס** (ivalrous Childers) הצליחו להשתלט על הספינה.

תקשורת לארץ בעימות:

גרירה:

בעת העימות לא פעל הקשר, והמכשיר הושלך לים.

הספינה נגררה לחיפה בשעות הערב והלילה של 3 בספטמבר. ההתנגד שלוש-ארבע שעות, עד להשתלטות המלאה.

מעבר לספינות גירוש/מחנה:

בחיפה, המעפילים הועברו לספינת הגירוש **אמפייר היוודי**, ללא התנג

חילוץ מלווים

הוראות והכנות לחילוץ:

על-פי הוראות מהמטה באיטליה, היה על המלווים להתערב בין העול עימם לקפריסין במקרה וייתפסו. הורו להם להבריח דלק למחנה בקני שימש לשריפת המחנה. ואכן שלושת המלווים הארץ-ישראלים מיל בדלק. השריפה לא מומשה בסופו של דבר בגלל התנגדות מן הארץ.

החילוץ:

המלווים הצליחו להגיע עם המעפילים לקפריסין.

תוצאות

נפגעים:

לאן הגיעו המעפילים:

בעימות היו מספר נפגעים שהושארו בארץ.

לימחנה 55 ליד פמגוסטה.

ראובן אהרני

מטות תרן

ספינות ההעפלה והרכש
לאחר מלחמת העולם השנייה

המרכז לתולדות כוח המגן 'ההגנה'
ע"ש ישראל גלילי

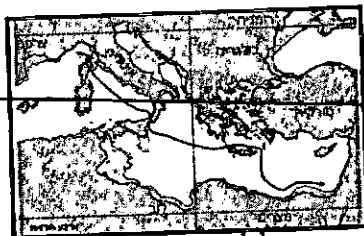
מיסודן של העמותות:

ארגון חברי ההגנה • אגודת דור הפלמ"ח • יד טבנקין

"ארבע חירויות"

	איטליה	ארץ המוצא:
	בוקה-רה-מאגרה	נמל יציאה:
1024	פני גבה	סל פולים:
פטר הופמן	אלי זוהר	מלווה
2:9.46	נחפסה	ואלחוסן
		תאריך הנסעה:
		הערות:

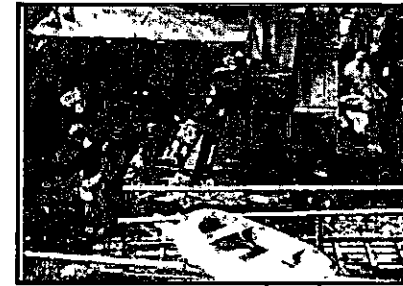
הספינה "פרדה" (FEDE II) אשר הפליגה קודם לכן תחת השם "דב הווי" ושבה, לאחר שהורידה את מעפיליה באופן חוקי, קיבלה הפעם את השם "ארבע חירויות", זאת בעקבות הכרתו של נשיא ארה"ב פרנקלין דלנו רוזבלט, בנאומו מיום ה-6 בינואר 1941 בדבר ארבע החירויות היסוד של העולם החופשי: חירות הדיבור, חירות האמונה הדתית, החירות ממחסור והחירות מפחד. (1)

מסלול "ארבע חירויות"

ביום ה-23 באוגוסט 1946, הפליגה הספינה, בעקבות "עמירם שוחט" מנמל בוקה-רה-מאגרה (Bocca di Magre) אשר באיטליה, בפיקודו של איש הפלי"ם פבי גבר, עם המלווה פטר הופמן והאלחוטאי אלי זוהר. על סיפונה של "ארבע חירויות" היו, בפעם זו, 1024 מעפילים, מפולין, הונגריה, יוון, רומניה, אוסטריה וגרמניה. (2)

התנאים בספינה היו קשים מנשוא, אך עקב הלחץ הבריטי והפיקוח ההדוק עליה, נאלצה לחמוק מן הנמל בטרם הושלמו כל ההכנות לקליטת נוסעיה, והמעפילים הגיעו אליה באמצעות סירות.

מעפילים על סיסון "ארבע חירויות"

על פי התכנית היתה "ארבע חירויות" אמורה להגיע לחוף שפיים, שם המתינו לה אנשי ה"הגנה". אולם, שלא כמו בעבר, הרי הפעם לא שיחק לה מזלה, ולאחר שנים-עשר ימי הפלגה קשים בים, ביום ה-2 בספטמבר 1946, התגלתה על ידי מטוס סיוור בריטי, ובעקבותיו הקיפו את "ארבע חירויות" שלוש משחתות ונגחו בדפנותיה, כשחיילים בריטים מנסים, בסיוע זרנוקי מים, לעלות על סיפונה ולהכניעה. (3)

חיילים בריטים משתלטים על "ארבע חירויות" בנמל חיפה

המאבק מול הכח הבריטי העדיף, שהתרחש מול חוף תל-אביב, נמשך כשלוש שעות, אך ברור היה מראש כי זהו מאבק ללא סיכוי. ואכן בשעות הערב, כשהיא מוכה ופגועה, ומעפיליה עייפים ופצועים מן המאבק, נגרה "ארבע חירויות" לנמל חיפה.

למחרת, ביום ה-3 בספטמבר, מוקפים בכח צבאי, בפיקודו של בריגדיר מק-ניל גראהם, ובנוכחות עיתונאים, הועברו מעפילי "ארבע חירויות", עייפים, מוכים, רעבים וצמאים, לאנית הגידוש "אמפייד הייבוד" בדרכם לקפריסין.

"ארבע חירויות" בנמל חיפה

ביום ה-4 בספטמבר הובאו מעפילי "ארבע חירויות" למחנות קאראולוס בקפריסין.

פכי גבר

ראוי להביא כאן את עדותו של פכי גבר, מפקד הספינה, על ארועי המסע, כדלהלן:

"...אניה זו הייתה מיוחדת בכמה מישורים: זו הייתה האניה הראשונה שהיה ברור כי אם תתפס ע"י הבריטים, תגורש מיידית לקפריסין. כמו כן הייתה זו האניה הראשונה שקיבלה הוראה להתנגדות פעילה לנסיון גירוש מחופי הארץ ע"י הבריטים. עובדות אלו הוסיפו למוטיבציה של המעפילים להישמע להוראות המפקדים.. האניה הפליגה לאורך חופי צפון אפריקה, בימים לוהטים, בתנאי מחסור במים, אוכל יבש ואוורור לקוי בבטן האניה. למרות התנאים הקשים, המורל היה גבוה. האניה נתגלתה ע"י מטוס בריטי 20 מייל מתל-אביב. ניסיון להגיע במלוא המהירות לחוף, אלם המשחתות

שי חורב

נְתִיב בְּמִים עֲדִים

ההעפלה החלוצית ביבשה ובים

דניאל בר-אלי ביטון
ת.ד. 117 קיבוץ מעגן
עמק הירדן 1516000

הבריטיות הופיעו מצפון והקדימו אותנו במים הטריטוריאליים. לאחר שסרבנו לדרישת הבריטים להכנע, הם ירו מעל ראשינו והתיזו מים בזרנוקים. אמצעי המאבק שהיו ברשותנו כללו קופסאות שימורים, סכו"ם וכוסות, ואותם השלכנו לכוון הבריטים. אחד הרגעים המסוכנים ביותר היה כאשר המשחתת הבריטית התקרבה אלינו ועקרה באמצעות העוגן שלה חלק מסיפון אנייתנו. בהמשך, קפצה קבוצת חיילים בריטים אל הסיפון. הצלחנו להשתלט עליהם ולדחוף אותם לירכתי האניה. בנוסיון השתלטות נוסף, נגחה אחת המשחתות את ירכתי האניה, הרסה את מערכת ההיגוי והוציאה את האניה מכלל פעולה. לאחר קרב של כשלוש שעות, נגררה 'ארבע חרויות' ע"י הבריטים לחיפה, וכל המעפילים ואנשי הצוות גורשו לקפריסין".

(4)

